

Catalunya Artística

ANY II.—BARCELONA, 29 AGOST 1901.

Æ

Núm. 64.

15 céntims.

ITALIA VITALIANI EN L'OBRA «CASA PATERNA» (*Magda*).

Italia Vitaliani.

Encara es jove. Se troba al bull de la vida, a la edat més fecunda pera sos mérits y pera la gloria del autor que li encomana la seva obra L'Art, donchs, la compta en el nombre reduhit y distingidíssim de las sevas estimadas.

Fruyt saborós d'un arbre ple de sava d'escriptors y cómichs, Italia Vitaliani no ha romput la gloriosa tradició de familia ni com actriu ni com dona de gust literari refinadíssim, segons ho proba son selecte repertori. Ja en temps d'en Goldoni, en el sigle XVIII, surt á la escena un parent seu, y á mitjans del XIX fa gemegar las prempsas Cesare Vitaliani, qui al mateix temps dirigeix el treball artistich d'importants companyias dramáticas. Semblant á sa cosina, la Eleonora Duse, als dotz'anys la calor dels llums escénichs comensá á encendre sas esblanquehidas galtas de nena nirviosa, y desd'allavors ja no ha passat temporada llarga sense presentar sa feyna de cómica al judici voluble dels públichs italians y forasters. Ha pertenescut á las millors companyias de la seva terra, lluytant y sofrint al costat de veritables caps de brot del Teatro.

A posta he dit «lluytant y sofrint» perque no'm costa gens de treball creure ab l'escriptor Albert Manzi, que la Vitaliani no ha sigut may una dama jove, una *ingenua*, sinó realment una primera actriu. Si, si; sospito que la Vitaliani no ha pogut may volatejar per demunt las superficialitats de las *amoureuuses*, demunt els mitjos tons de la joveneta qu'en societat ha de refrenar sos nirvis y ha d'ofegar sas observacions y comentaris. La hipocresia no ha conseguit may embolicar l'ànima de la Vitaliani ab son espés mantell morat; y la jovenesa no ha tingut pera son temperament nirviós el balsam consolador de las suavitats rosacias. ¿Cóm no havia de lluytar debades ab ficcions que son organisme etjgava, ab débils humanitats que, una vegada dintre feya escruixir per totas bandes, com vestits que no poden aguantar molsuras de cossos robustos y ben desenrotllats? ¿Cóm no havia de sofrir dolorosamente devant l'impossible absolut de representar *sos* veritables papers, per mor dels poch's anys y de la tiranía de l'*elenco* que

tanca dintre sos departiments als actors y actrius, no sempre ab acert y bon criteri?

No es estrany, donchs, que tot-d'una que'l desenrotllo de son cos quelcóm senzill y la edat casi reglamentaria l'hi permeteren, se proclamés cap de ratoli, formant companyias de sa propietat, essent desde 1892 la *prima attrice assoluta*. Pera guanyar una reputació llegalítima, pera ésser beneficiosa al Art teatral, pera col·laborar ab l'autor dignament, es dir: fugint d'imitacions, cercant de debó personalitat, únich medi noble y honrat de fer obra artistica, li calia rompre las cadenas que la fermavan á un clòs ahont brillava com á reyna absoluta l'inoblidable actriu Pierina Giagnoni, encantadora ingenua, adorable amorosa, plena de magarrufas, grácias y rialletas qu'imitavan ab més ó menos sort las noyas que comensavan l'ofici de la máscara. El públich havia sigut subjectat, y, per lo mateix, no posava esment en el grave defecte de la Giagnoni: sa falta de passionabilitat (capacitat de sentir ó fer sentir la passió). Sas pintadas y sedosas alas de papallona no eran bastantas á aixecar son esperit fins á la elevació vertiginosa del sentiment dramátich. Y aixó ho veyá la Vitaliani, que, ben al contrari, cuan fluijexava en sa ascensió la riallera Pierina, desitjava rellevar-la en tan penós treball, fuetjada per sos nirvis en tensió y empesa per son ànima que respón sempre á lo vibrant y á lo broncament passional.

Y, á la fi, un jorn se llensá, entregada á sas propias forsas, á l'espai inmens del Art gros: l'Art de forjar caràcters, de viure personalitats, de donar forma plástica, diguém, á passions y sentiments fondos y humans. Y sens dupte succehi: els que s'interessavan per la joveneta de vinticinch anys mal comptats, hagueren de sentir fort temor de veure esberlada contra'l rocám duríssim de la critica l'impotensa atrevida de qui jamay pogué ab la feyna de nena gaudir el dols esborronament de la ovació delirant.

Un crítich madrileny ha dit que la Vitaliani posseheix el secret d'anular sa individualitat, d'oblidarse d'ella mateixa per'ésser el personatge interpretat. Aquest elogi que's dedica á tots els grans artistas es completament ilusori respecte á la senyora Vitaliani. Succeheix tot lo contrari: aquesta actriu entrega sa individualitat ab sos grossos mérits y sos defectes al personatge; l'ànima ab sa propia vida, li dona sa sanch y son esperit: es ella, es la dòna; aixó mateix: la dòna.

Fins ara s'ha escrit ab prou rahó que Sarah Bernhardt es tot Art y que la Eleonora Duse es tot humanitat. Jo asseguro que ni la Sarah ab tot el seu superb, infinit artifici, ni la Duse ab el seu sorprenent realisme, han pogut subjugar-me en absolut com la Vitaliani en un moment determinat. Allavoras es única. Es l'única qu'ha conseguit un moment—la il·lusió no pot ésser du-

radora—ferme oblidar que tot era ficció; l'única que m'ha fet extremir com sols fa extremir la mateixa Vida, sia cuan brama, sia cuan se queixa dolorosament. Jo sé que la gran artista francesa, en el segón acte de *Magda* per exemple, seduheix al públich ab son art exquisit, d'una delicadesa espiritual; però sé també que tot l'artífici del geni no es prou á donarme la viva sensació de lo creat pe'l poeta al acte següent. Ni la Sarah ni la Duse ho consegueixen. La Vitaliani si. Y es qu'en aquell diálech ahont batega la veritat, ahont crida una passió, se retorcen unas mans que matarian, hi protesta enérgica un'ànima que la societat rutinaria vol empresonar dintre un motllo dolent y mesqui, l'Art ab dificultat arribará á reproduhir la realitat absoluta si dins l'actriu no hi há un cor que bategui sincerament, uns nirvis que vibrin fisiològicament, un cervell que sofreixi, encara que sia una miléssima d'exaltació veritable. Y per'xó es que'l cos y l'ànima de l'actriu-dona se mouhen sota la vestimenta característica del personatge. Y abdós se portan com si fos una persona sola, real y positiva, de carn y ossos. Y l'artista ja no fa més comèdia; y ni's cuyda d'armonisar sa veu un poch aspre, ni fa per refrenar els moviments dels brassos, ni dels ulls, ni del cap, arriant á voltas, en un segón suprém, á pendre una postura, si's vol no gayre estètica, però descaradament humana.

Aixó es la Vitaliani Mes entenguis bé que d'aquí no passa, perque ab domini ben lloable reacciona tot-d'una y continúa ab un resto de vibració física el complement llògich d'aquell superb tros en descens proporcional, molt ben mesurat. Aixó es el seu Art: autosugestió per arribar á lo sublim, mitjansant la mateixa veritat, y domini pera tornar desseguida, produhit l'efecte, á la ficció artística.

Confesso de bona gana qu'aixó no pot, no podrà may conseguirho la Vitaliani sense l'ajuda del autor. Si aquest no li ofereix un personatge en tot ó en part ben humá, á'n aquella, á no ser per excepció—may, probablement—no li será possible convèncers de que'ls mots, la situació, els sentiments del personatge han sigut arrebasats á la propia Vida. Jamay sa especialitat tindrà bon éscit á la fantástica *Tosca* ó á la convencional Clara de *Felip Derblay*. No ho duptéu gens ni mica. Italia Vitaliani es l'actriu moderna, l'actriu que sols pot representar ab grandiósi triomf las obras senzillissimas en la forma, lo menys artificiosas possible, y ben intensas en el fondo, tretas directament de la Humanitat. Ibsen, Sudermann, Giacosa, Cavallotti, pera la perfecta interpretació de sas heroinas, necessitavan la passionalitat, la feminitat de la Vitaliani. Sense tropessar gens, declaro que'm seduheixen més las esgarrapadas del sentiment exaltat que las delicadesas del Art encara que sia superior. Perdoneume, vells adoradors del romanticisme embafador; compadiume, joves idólatras del simbolisme esfumat. Mon Art es el de *Magda*, per exemple: la meva actriu es la

Vitaliani. Més Art, si es possible; però ni un pols menos de Vida; en absolut.

No vull acabar aquestas ratllas sense fer una advertència pe'ls... qui la necessitin. Italia Vitaliani no es una inconscient, no es purament fisiològica. ¡Ep! no extremar l'argument. Si; avans que tot es una «sensitiva», però també una «artista». La proba de lo que dich la trobareu, per exemple, á sa encertada feyna de *Cavalleria Rusticana*. El diálech ab en Turiddu es tot Art: victoriosament l'actriu anula sa individualitat, segons la rebregada expressió; en cambi el diálech ab l'Alfio es tot la Vitaliani: Santuzza-Vitaliani en cos y ànima; l'ànima fugintli pe'ls ulls, el cos dret demunt els nirvis.

Heusaquí tota la personalitat de la Vitaliani: sos ulls d'una elocüència summa; sos nirvis d'una tensió sorprenent. Conveniu en que aixó no's consegueix sense las energias d'un gran talent.

J. TORRENDELL.

Bellver (Palma de Mallorca).

LA VITALIANI EN «CAVALLERIA RUSTICANA».

Pahissatge .

El cel era vermell y fresca l'erba
que cubria la plana;
l'aspre alé de l'aura matinera
sadollada d'aromas de montanya
fent aixamplar el pit
las forsas despertava.

Entant la gent de la ciutat dormia:
la suau calor dels blanchs llensols l'atreya
més que'l sant espectacle
de la Naturalesa.

L'atreya perque'ls cossos malaltissos
cauhen á impuls de la fredor de l'auba,
com á l'impuls dels vents las fullas mortas
cauhen dels arbres...

JOAN OLIVA BRIGDMAN

Poetas italians⁽¹⁾

De la platja

L'infinit.

Me plau y m'es volguda eixa montanya
deserta y silenciosa...
y eix herbey me complau encar que'm privi
d'extendre la mirada pensativa
pe'l callat horitzó qu'al lluny s'ajassa.

Jo extés indolentment, l'espai contemplo
y m'imagino els cels, y las profundas
quietuts, l'interminable
silenci de lo etern.

Y el cor no espanta.

Escolto'l murmurar, damunt la plana,
del vent furiós.

La seva veu comparo
ab el silenci inmens.

Y així endevino

lo Infinit y lo etern... sento las mortas
estacions palpitant, mentres contemplo
las vivas estacions de somnis dolços...

Y en eixa inmensitat, crua, insondable,
l'ànima meva's pert.

Y en l'ample abisme
d'eix mar sense fronteras
m'es dol el naufragar; ¡dols l'anegarmhi!

GIACCOMO LEOPARDI.

Octubre.

Moro. Canta l'alosa
ferma en las alas per lo cel profund,
y la boyra s'alberga tot desfentse
sota'l mantell suau del naixent Sol.
Un fort alé de vida
de l'ample plana surt tot fumejant. .
Moro. Canta l'alosa
y la vacada brama al lluny del prat.
La vostra alegre porpra
ja no veuré, rosellas, al hivern...
Las mevas carns fonentse...
en el balcó, demà, no hi tornaré!

LLORENS STECHETTI.

SERP-DE-MAR.

—Tu que't daleixes pera sapiguer historias de
la gent de marina, y si son tristotas encara t'a-
gradan més, si no't canso, te'n vull contar una
de nova. Me'n he recordat aquest mati, mentres
llevavan els palengrons...—Y el pobre Pau, el
vell de més bon cor de tota la marina, se tragué
la pipa, y *carregantla* ab tota la parsimonia de
vell fumador, entre pipada y pipada, y ab la se-
va mica de pausas, ell y jo, ageguts en el sorral
prop las onadas batents de la mar abonansada
en aquella tarde cayent, enjoyada per un cel
alegre, va espigolar aixis els seus recorts:

—Jo era un bordegàs encara—no tindria més
enllá de disset anys—cuan un dia, sense que
ningú sabés d'ahont va sortir, se'ns presentá de-
vant nostre en *Serp-de-mar*; un minyó prim
com una entena, alt; movia el seu cos cimbre-
jantse. Per aixó es que li varem treure aquest
renóm que tan bé li esqueya.

Ningú va sapiguer may d'hont era, ni com se
deya, ni per qué s'hi trobava entre nosaltres. Lo
cert es, que cuan el vegerem ja semblava avesat
á anar per las platjas. Venia descals, sense res
al cap, enlayre'ls cabells negres, rinxosos y es-
bullats; portava calsas de vellut, una camisa co-
lor vermellós *sense vermell* y... res més.

El patró, l'*avi Nansas*, més compassiu que un
sant, però d'un génit endiablant, al véurel d'aque-
lla manera, espitragat, que s'arrambava massa á
la barca, li va enjegar aquestas *andanadas*: «¿Qué
vens á fer?... arri d'aquí, murri!...» Y'l pobret,
sense tornarli resposta s'esgroguehi y... ¡en vols
de llàgrimas y sanglotar!... que'ns va eternir
á tots. Aixó succehia cap al tart, en aquesta ho-
ra de l'*olla*; y prompte, sentats al redós d'un gi-
brell á curull d'uns pops ab patatas, que tan
rebó ho cuynava el *Gasparó*, s'hi trobava també
en *Serp-de-mar*. Oh, y que l'*avi Nansas* se'l va
seure al seu costat, y vulgas que no, va ferlo
menjar en nostra companyia. Tot sopant nos
va dir qu'era molt desgraciat, que no sabia
ahont anar, ni qué fer, y'l patró li feu proposi-
cions pera venir á pescar. Y aquella mateixa nit
ja va cridar: ¡*Abara en nom de Deu!*

A la barca tots estavam encantats d'aquell
bon minyó qu'era un valent. No li feyan pas
por els cops de mar, ¡qué li havian de fer! ni li
pesavan els remes á las mans, y la feyna no l'en

(1) Traduccions de A. Maseras.

guniejava, com á tants d'altres. Era decidit y bo. Prompte va tenir la part com nosaltres en la pesca. Va arreglarse de roba, y tant el ponderravam, perque s'ho merexia, que va arribar á fer rotllo entre las mossas. Se'l miravan una bona colla ab encis d'enamoradas. Prou t'ho podria dir l'Agneta, l'avia d'en *Nitus*, que si no li ha fugit la memoria te'l podria explicar el seu enamorament per en *Serp*. Mes ell no feya cas de cap, perque, es lo que deya'l xicot: las donas tot ho desballestan.

Y, vetaqui que tot-d'una, no sé com, en *Serp*, va venir á tornarse més trist que un dia de pluja en terra; va entossudirse en no volguer fer bondat; no feya res de bó, renegava, contestantnos á tots ab mals modos, y fins s'esbatussá ab remitjés de las altras barcas per cosas que no li anavan ni venian. L'*avi Nansas* prenia paciencia perque li havia posat afecte, però també va sortirse de test un dia que, havent posat una corda de la vela, fluixa, perque'l renyá fort, li respongué al patró aquestas paraulas, que las recordo com si ara las hi sentís:—*Mala negada us colgui, vell reganyós!*

Aquella mateixa nit el va desembarcar, y ja

desde allavoras se'l veje perdut, vagamondejant, fent vida de desamparat.

Ab l'*estrop* penjat al coll, enflaquit, y talment desconegut, vaig véurel per aqui algunas vegadas. Anava trist, y al passar ran la barca abaixava'ls ulls, sense gosar mirarla aquella barca en que hi feu tan bona companyia.

Des que s'havia juntat ab aquella perduda que tant mal li va fer, fentli aburrir la feyna y'l mar, per jaure en terra, se doná al vici de la beguda, y aná á parar al *art*, hont hi paran las escurriallas, els aburrits dels homes, l lensats á las platjas com escombrarias; els que no tenint un sanabre son abandonats de tothóm. Ell que no havia volgut á las xicotas per la por que li feyan las donas, una bagassa se'l havia fet seu, ensorrantlo. Y tant que'l va ensorrar, fins á colgarlo!

Cuan jo'l veyá tirar l'*art*, en aquets mitjorns en que'l sol crema la sorra, penjant son cos de la corda tivanta del seu *estrop*, sens poguer apenas, en fonsant els peus descalsos y endurits en la sorra caldosa, sentintse'l crit del patró com una fuetada: «Amunt... amunt; tiréu fort!... gauduls, *apa, apa...* ¡llamp de Deu!... ooooo!... ara...

D'UNA EXCURSIÓ PER MALLORCA

PALMA.—ARRABAL DE SANTA CATARINA. (De fotografia.)

jaral...» Y, quina llástima'm feya, débil, ja extenuat, cayent á vegadas com un Crist!... Y ella, aquella donota pera qui l'amo, el patró cridayer no tenia cap paraula agre, afluixava: no se'l veyá tivant el seu *estrop*; y'ls vells tristos y las rebregadas del treball y'l vici, tots els llensats á la platja, s'amarravan á las cordas de la seva pena, fent el darrer esforç, d'aquellas cordas que sortian del mar mulladas, regalimant llágrimas amargantas.

Tots l'arrastravan la pesanta bossa de malla que, al mitj del mar, s'obria com boca d'un monstre famolench de peixos. Tots, menys ella!...

Era cap al tart. Feya una mar tranquila, una d'aquestas bonansas que la converteixen en una planura inmensa, llisa, sens un ribet d'onada, y'l cor dona desitjos de caminarhi per sobre. El patró del *art* tenia un mal dia; udolava com una fera, fent tirar á la gent, ab arrencadas de cavall normand. Feya coratje sentirli'ls renechs é insults qu'escupia á la cara d'aquells miserables; y ab en *Serp* més que ab ningú s'hi desfogava:—*Bons quatre cuartos tens... ¡tira!!...*

*
**

Portavan dugas horas de bregar, fent amunt; y ja s'acostava l'*aixugada*. Tots s'esforsavan á més no poguer, esperant treure las xarxas plenas de peix. Jo m'hi trobava aquell dia. ¡Ni may que m'hi hagués trobat!

L'*estrop* que'ls enfaixa com generals de la miseria, en *Serp-de-mar* el tenia cenyit pe'l devant, entortolligada la corda ab la corda del *art*, com fent serpeta, rematada pe'l suro ennegrit del sol com un cor per las penas; y esgroguehit, com la primera vegada que's presentá á la barca, se'l veyá allí amarrat, estrebant fort, entonsant els peus en la sorra humida... Una glopada de sanch el feu parar, y un'altra glopada l'ofegava, cayent per sempre...

En aquell instant treyan l'*art*, y á fe de Deu que d'*aixugada* com aquella may se'n havia vist cap altra: tan plenas de peixos venian las xarxas...)

B. SAGRERA.

Impresions cap-vesprals

El sol envia sa claror de posta als cimals hermosament verts, que coronan al poble que sembla dormir-se al cant dels cotolius y las cardinas.

Un ayret de nit balandreja l'alta verdor dels xiprers del cementiri humit.... festonejat de molsa...

La virám cansada de terrejar, cerca l'ombriu estable ahont ajocarse.

Y las xemaneyas abocan espirals de fum que seguidament s'esborra.

*
**

La rella ha obert el darrer solch. L'afadigat pagés ha rematat sa tasca y dona á la terra que ha conreuhat una ullada de despedida. Un cuart deprés ja es camí de la masia que fumeja tranquilament.

*
**

Per la carretera festonejada d'un vert descolorit, hi traqueteja ab pesadés una carreta enrederida qu'entrará al poble cuan hi apuntin las primeras llums. Al seu pas els grills enmudeixen com presentint una vida aclaparadora.

Y la enrederida carreta segueix avall, camí avall, ab aquella pesadés... ab aquell trontoll alisant la pols morta...

*
**

Per la terrosa riera resseguida d'etzevaras y esbarsers s'hi escorra sorollosament un remat que torna á la pleta. La tonada fresca d'una cansó montanyenca descobreix al pastor que'l guia. Es un xicot d'ulls grossos, llavis sortits, carns hermosament rojas y cos de líneas fermas que senyalan sa forsa ben mascle No es pas fill d'aquell plá de fruyters aromosos. Son ayre es de montanya. Be prou s'endevena qu'ha nascut en plena tramontana.

*
**

Acompassadas cauen del cloquer unas batalladas que arriban á l'ànima del poble. Es el toch d'oració del vespre que corona las derres veus del rosari, cantat per la maynada, ferrosament recullida dintre la freda iglesia.

Y s'adorm el poble entre una pau inmensa, esperant un demá lluminós que'l desperti.

FERRÁN TURNÉ CARBONELL.

Al obrer catalá.

Lema: Patria.

Premiada en el Certamen de La Bisbal de 1899.

A LAS SEÑORETAS CARME Y MERCÉ GONZÁLEZ.

Obrer: Avant! enlayre'l mall y ab forsa,
batlo á n'el cim del ferro qu'espurneja:
pica ben fort que'l ferro s'ha de torsa,
batlo valent y ab ton picar tritlleja.

Com un llamp fes volar la llensadora,
del telé al peu estigat sens recansa,
y ab goig passa allá un'hora y un'altra hora
y en la máquina mira una esperansa.

Ab ma de ferro, la destral moguda,
clava al cor de l'alsina més hermosa;
cuan la soca á tos peus vegis retuda
treballantla, allavors, cantant'hi gosa.

Aixeca grans casals, palaus grandiosos,
que may te volti'l cap dalt la bastida:
¡si hi treballas, ab brassos afanyosos,
m'apar qu'al cim la Gloria Deu te crida!

Extréu, de las entranyas de la terra
els tresors que orgullosa té guardada;
ja qu'ella al món no'ls don y ab ells s'aferra
tu arrencals'hi valent, á cops d'aixada.

¡Avant! ab fe treballa y ab gaubansa,
que'l Treball fa la vida més ditxosa,
y Phome á dalt la Gloria més s'atansa
si lo Treball li plau y ensemps hi gosa.

Ab fe treballa y canta á la vegada;
no'ls cants flamenchs qu'avuy arreu s'entonan

cubrint de llot á nostra Patria aymada,
sinó'ls de casa, ¡cants que al Cel ressonan!

Aquells que cantan nostres jorns de gloria,
aquell ¡bon cop de fals! qu'ens dona vida,
qu'ens porta tants recorts á la memoria
y aixampla nostre pit ab sa branzida...

Cuan el descans senyali la campana,
cerca á n'el fillet teu pera besarlo
qu'es noble tradició ben catalana,
¡may el goig en el vici has de cercarlo!

¿No es més hermós, besá aquella carona
més blanca que la neu de l'hivernada,
qu'estarse á una taberna hont sols ressona
el renech de la llengua mal-parlada?

Ni ta presencia's vegi en'quella festa
qu'en diuhen *nacional*, ab tant cinisme;
espectacle que'l món humá detesta
y ahont impera, tant sols, el despotisme.

May deu ésser aixó la teva guía,
ta Patria es Catalunya altiva y bella:
ta Patria't diu:—¡Treballa ab valentia!—
¡Treballa, donchs, per ferla gran á n'ella!...

¡Avant! el pit ben fort y sens recansa,
el cor sempre valent, la pensa ardida,
en tu té Catalunya una esperansa...
¡ab ton treball retórnali la vida!...

¡Avant y sempre avant!... ¡jamay enrerat
y l'arma de la feyna alegre empunya;
si'l Treball de ta Patria es la senyera
¡tu ets la Vida y Progrés de Catalunya!...

J. M. CASTELLET PONT.

Amor que mata ó don' vida.

A ma estimada.

A causa d'un desengany
deya:—L'amor es mentida.
Ara que al goig me convida
dich, coneixent mon engany,
que'l amor mata ó don'vida.

Mentres tu'm siguis fidel
me dará vida l'amor,
mes si may sento'l dolor
d'algún malestruch rezel
será amor mon matador.

LLUIS ALMERICH.

Martiri

—El nostre viure es insuportable, Lluisa, aixis no podem seguir, hem arriuat a un grau d'indiferencia atterradora que cada dia'm fa més por...

—?Y de qui es la culpa?

—Teva.

—No, Adrià, no; tu me l'has anada filtrant aquesta indiferencia; tu, ab las tevas ocupacions continuas, fora de casa sempre, no dedicantme ni un dia, ni un'hora, ni un moment que fos ben meu, has fet de mi un ser insensible, una voluntat automática que a tot diu «si» y a tot diu «no», que's conforma ab tot sense sentir el goig de poguer exigir ni el més petit sacrifici teu... ¡Cóm que sé que tampoch el farías, Adrià!... Per'xó ni ho somio, y'm venjo essent indiferenta.

—De tot lo que has dit res m'ha conmogut, Lluisa, res; pensant qui sab lo que has dit m'has tirat en cara que no estich per tu, y es cert. Però tu no m'ho refutas ab talent; la causa de la nostra indiferencia—entento bé—es deguda al teu poch tacte, al teu caràcter absolut y discol, a no sapiguer compèndrer las aspiracions de la meva ànima esclava sovint de la poesia... que gemega de la teva prosa. Tu has sigut avara de las horas que jo he empleat en ferme un xich de lloch, no has tingut may en compte els compromisos socials a que he tingut d'estar subjecte, has volgut que fes y m'has lligat de mans ab las tevas intemperancias; t'ha agradat a ratos—els pochos que has tingut lúcits—que figurés, y apoch has combatut sordament tots els medis que jo he tingut a mà pera lograrho; has vist ben a las claras que jo no podia representar papers ridicols y me'n has fet fer, tant se t'ha endonat del meu bon nom com d'una agulla espuntada... y jo he sofert devant dels homes que m'havian tingut per esclau de la paraula; has sigut obstacle a infinitat de plans concebuts en bé de casa nostra, per tonterias insipidas, per puerilitats del teu caràcter, per no veurehi més enllà las potencias esquifidas del teu cervell... ¡cuán jo necessitava una dona dócil, considerada envers l'home que la enaltia, y la feya lluhir, y la feya respectar!... ¡Y encara'm llessas al rostre el perquè de la teva indiferencia, cuán jo he sigut ben bé la victima de la teva estultés!... Si, Lluisa, no't vulgas defensar, no enrahonis...

—Jo volia un marit per mi sola, que fos meu, ben meu...

—Volias un esclau del teu cervell!... Donchs mira lo que son las cosas; l'has trobat ab un esperit qu'está molt per sobre de lo que tu't mereixias. Tu haurias sigut ditxosa ab un infelissot bonatxás que't passejés per tot, els diumenges, y pensés en el dia del seu sant com un home primitiu, y fes sortija, y anés a la font tal ó al cinematógrafo cual, sempre de brasset ab la dona... ¿no es aixó?... Un home rutinari y prou, cusit a las faldillas y... desconegut fins del vehinat... ¡Tot teu, ben teu!...

—Un home que havés estat per la familia.

—Calla, Lluisa, perque m'avivas el despreci... ¿Qué vol dir, donchs, per tu la gloria? Res.

—Res, sí, res cuan per ella s'oblida lo de casa...

—¡Ignorant... ets molt ignorant, pobra Lluisa! En lloch de discutirhi ab tu, se t'ha de tenir llástima. De manera que per tu l'home que vol enlluminarse de gloria, que sent algo més que'l passeig de la festa, ja oblida lo de casa, ja no está per la familia?... ¡Qué te'n faltan a sentir d'emocions, Lluisa! Jo crech que a mida que vas posant anys aumentas en tonteria!... Y en fi, acabém; tu y jo no podem ser felissos, no'ns enteném, no'ns entendrém may. Mira, jo m'he guanyat la migrada aureola que tinch a forsa de constancia, d'activitat, fins sacrificant, com tu dius, a la familia, y un bon xich que l'he sacrificada... ¿y qué? ¿Val el gust que hauria pogut sentir, que't diré jo, fent un viatge a Europa, el petit goig del aplauso públich, el modest enaltement escoltat? ¿Es que's dona més mérit al sapiguer passejar elegantment que al afany de volguer adquirir un brot de llorer?... Tu potser sí, com que'l llorer no enalteix més que al marit, y el passeig recrea a la familia!... Y qué no hi pensas ab el nostres fills? Demá cuán siguin homes ¿tu creus que no s'enorgullirán dels honors del pare?... ¿Se'n recordarian d'aquella tarde—una, cualsevol—en que cuán eran noys varen sortir a passeig ben empolaynats, tots fatuos, y's divertiren... goyant els barcos desde'l moll?... ¡Cuán més bonich per ells no será l'ensenyar un llorer meu, un'obra meva, y dir:—«Aixó es lo que'ns va deixar el nostre pare. Estimemho. Ens havia regatejat un'hora de passeig, però era pera deixarnos un brot de llorer. Deu el tingui a la gloria!...» Tu, tot aixó no ho consideras, Lluisa, y es que tens el cap ple de cotó fluix; el teu modo d'obrar ab mi es lo que produheix un cervell superfluo, sense aspiracions elevadas... pro-

sa, prosa. Y una dona aixís no es la dona que m'ha fet ditxós; jo la necessitava, honrada com tu, si, empró ab altesa de miras, y que respectés la mica de gloria del home que tant ha fet per' conquerir-la, y que se'n sentís orgullosa de possehir aquell home... A tu't satisfá més una vulgaritat, una tonteria; havias nascut per muller d'un home de sa casa, com se sol dir, d'un d'aquets que passen la festa fent volar coloms ó arreglant el galliner del terrat... ¡Oh, per qué'ns varem conèixer tu y jo! M'has fet molt desgraciat, no tu, el teu caràcter!... Dona partidaria dels pobles morts y de naturalesas anémicas y rutinarias... ¿per qué, per qué'ns ajuntaren?—

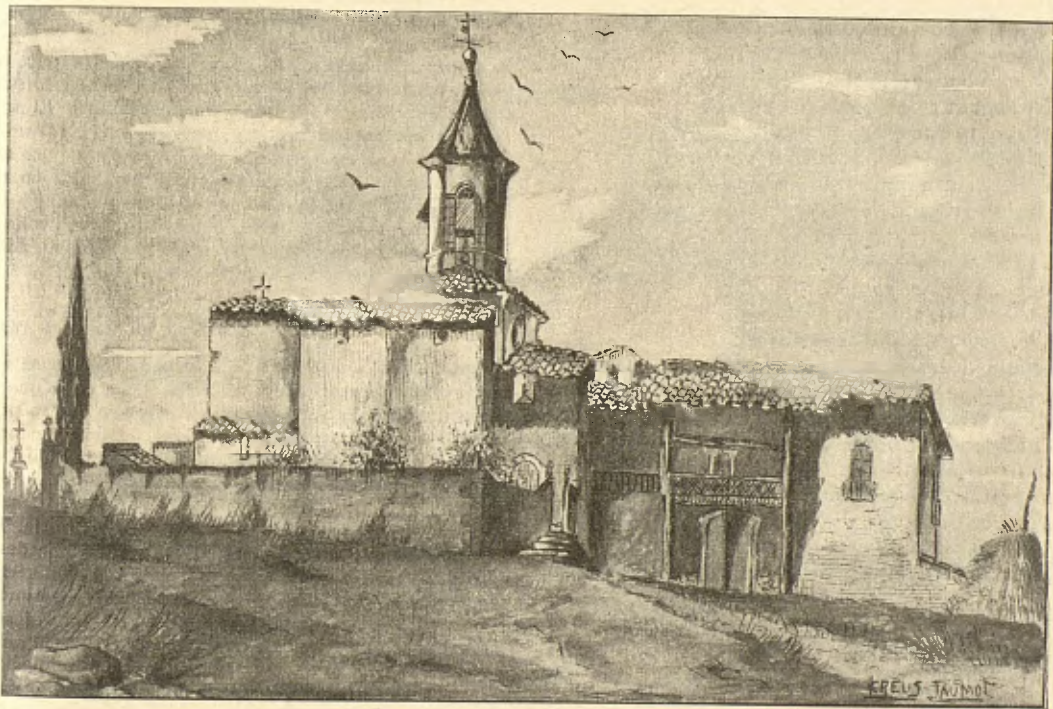
Y el pobre Adriá vá deixarse caure de colses á la taula, tapantse ab els punys closos d'ira, el plor qu'esclatava en sos ulls rojos, mentres la insípida Lluisa, tot mirantse'l esclamava indiferenta:

—¡May m'ha estimat... Acabemla aquesta vida!

—Acabemla, si, acabemla!—cridava l'Adriá redressantse frenétich.—T'ho he dit cent cops... acabemla!... Y no tinch valor... pe'l que dirán, tot pe'l que dirá el món malehit... Consumeixte, agonitsa... móret!...

J. AYNÉ RABELL.

CATALUNYA PINTORESCA

SANTA CECILIA DE VOLTREGÀ. (Dibuix de I. Creus.)

*
**

Guardo tos cabells, tas flors,
els teus retratos y cartas,...
¡peró cuant trobo á faltar
el cayent de tas miradas...!

J. GÜELL Y FERRER.

*
**

En aquesta hora misteriosa y santa
qu'es trist el dols murmull d'una oració!...
m recorda aquell jorn cuan tots ploravam
á la vora del llit cubert de dol.

JULI LLISTAR Y OLIVER.

Pregó, á las donas solteras.

(Toch de trompeta).—*¡Te, te, te... ril...*
 —¡Apa, fadrinas, veniu á mi!
 Una gran nova vos vull donar
 què, ó molt m'enganyo, ó ha d'agradar.
 Jo, aquí hont me veuhèn ab modals fins,
 tinch un dipòsit d'homes fadrins,
 tots ells molt guapos, tots molt galans
 y tots molt dignes de vostras mans.
 ¡Apa, fadrinas, veniu á mi
 que ab currutacos vos vull uní.
 No son molt sabis, pro no hi fa res,
 si n'hi há de tontos, n'hi há... que'n son més.
 Tinch homenassos com catedrals
 d'aquets que cridan *¡bon cop de fals!*
 De prims, de grossos y de petits,
 ne tinch, xicotas, grans assortits.
 N'hi há de pagesos, n'hi há de galans
 y de romántichs super-humans.
 De modernistas ne tinch també,
 que'ls cabells portan á coll-y-bé.
 ¿Què'l volen mono, ben pentinat,
 petit y guapo? Un n'he trobat.
 ¿Què'l volen serio com un difunt,
 d'arrogant tipo? També'n tinch un.
 ¿D'aquets que volen dona á tot preu
 lletja ó bonica? ¡Tants com volguéu!
 Tots ells son homes guapos y honrats;
 els dono á proba y assegurats.
 Esculliu, noyas, del pom de flors,
 que tinch *mancebos* de tots colors.
 Veniu xicotas, veniu á mi
 que las butxacas vos vull ompli
 d'homes que's volen *enmaridá*,
 ¡la que'n desitji no ha de badá!
 Que vingui á casa dema á las tres
 y farà tria del seu promés.
 Tinch un catálech molt colossal
 ab fototipias del natural.
 Aquell que us sembli més noy de bé
 del meu prestatje vos lo trauré.
 ¡No más solteras! prenguéu promés
 que, cuan s'acabin, no n'hi haurá més!

SALVADOR BONAVIA.

NOVEDATS

Benefici d' Alfred Sainati.

Un dels més notables elements de la companyia de la Vitaliani es, sens dupte, l'Alfred Sainati. Molt jove encara, intel·ligent y bellugadís, posseheix condicions per arribar á ser un actor còmic de primera forsa cuan se prengui l'art més en serio y no's recordi tant de conquistar els fàcils

aplaudiments del públich. La exageració'l perjudica molt, y si no's desprén d'aquest vici fatal ben aviat, temo que no hi arribará á temps.

Si veyéu á'n en Sainati en un'obra formal, representant un tipo humanament graciós, li trobaréu á faltar ingenuïtat y observació directa del natural: serà un actor ab tots els defectes d'un jove mancat d'experiencia artística. Però si'l sentiu en una comedia ben *comedia*, encarnant un personatge estrafalari y ridícul, el veuréu moures y parlar ab una gracia tan original y espontania que no podréu menos que aplaudirlo fortament y riure per las butxacas.

La seva riquesa de recursos, la seva agilitat y aquell ingeni de que ha donat mostrars en els seus petits treballs literaris, fa que'l consideri una gran esperansa. Però aixó si: per arribar ahont sembla que podria, deu fer el sacrifici de la gloria fácil. Deu estudiar fondo y constantment y deu abandonar la preferencia que sembla sentir pe'ls personatjes còmichs imaginaris per observar y encarnar els personatjes còmichs reals de las obras serias... Sols alashoras, després d'una llarga experiencia, podrá ser un actor còmic veritablement bo. Ara es molt graciós y molt tremat...

Las obras que va escullir pe'l seu benefici m'han obligat á fer aquestas petitas consideracions. Totas tres revelan las sevas predileccions. Ell volia fer riure molt sense tenirse d'amohinar gayre: enrahonant molt, bellugantse molt y cansantse molt. Però, segons el meu concepte, ni fer riure va lograr. *Un viaggio per cercar moglie* es tan poca-solta, tan insubstancial, que no varen salvarlo ni'ls esforços del beneficiat ni las ganas de divertirse del públich. El monólech *La machina per volare* es insignificant, y *Il casino de campagna* es un *esperpento* de lo més *esperpento* que corre. Aquí en Sainati va conseguir interessar una mica en algún epissodi, però en altres... en altres, com en aquell de las dugas donas-mascles... vaja, francament: que'l considero indigne de ser presentat per un actor que s'estimi. Alló va ser asquerós, senyor Sainati!

LIBERTÀ, de Santiago Rusiñol.

Encara que la traducció de *Libertà* va semblarme feta á conciencia y la execució va ser arrodonida, no sé que vaig trobarhi d'exòtich en traducció y execució que va privarme de fruhir plenament las bellesas de detall que conté l'obra, y que sens dupte presentadas en catalá lluhirian espléndidas, convertintse en el principal mérit de la comedia.

El diálech d'en Rusiñol es eminentment colorista. Totas las sevas obras literarias tenen una mena de delicadesa característica é intraduhible. Son manifestació d'un veritable temperament d'artista que no consegueix exteriorisare plenament; tenen bellesa, però es una bellesa tot just iniciada, casi en embrió, indefinida, que sols poden gosar els que la senten originalment. D'aquí la petita impressió que va produhir *L'alegría que passa*, malgrat la perfecta interpretació que va donarli la companyia italiana. *L'alegría que passa* es d'un agre-dols ingenuo, subjectiu y té frases tan típiques que no resisteixen ni una petita desviació. Lo mateix va succehir ab *Libertà*. L'esperit d'en Rusiñol estava com ofegat dintre'l vestit impropri ab que'ns el varen presentar á Novedats.

Aixó en quant á las condicions que podriam dirne exterinas de l'obra—llenguatge y moviment.—Ara, en quant á pensament y caràcters, ja sabém qu'en Rusiñol hi flaqueja sempre. El pensament de *Libertà* es hermós, però mal exteriorisat: se parla molt, se diuhen moltras cosas ben ditas, però may esclata plenament la llum reveladora. Més que una afirmació es una sátira continuada.

Els personatjes son, en general, ben esbosats, però no passen d'aquí. En «Martinet», l'individualista, més que un personatge de carn y ossos, sembla un relloj de repetició: es l'encarregat d'exposar las ideas d'en Rusiñol y s'ho pren

tan á la valenta que no obra la boca sense deixar anar una sentència.

En quant á emoció dramática, *Libertà* té alguns moments bastant intensos. El final del primer acte y las dugas escenas amorosas con mouhen veritablement.

En resum: la darrera obra d'en Rusiñol no está pas á l'alsada de las altras, y sols podrém judicarla plenament cuar. la sentím en nostra llengua.

P. CREHUET.

Sacrifici.

SONET

—Es precis, filla meva, que desfassis
l'anhelat casament ab en Marquina,
y per lliurarme prest de la ruina
ab el marqués de Góngora t'enllassis.

Es inútil, Mercé, que t'escarrassis
predicant del carinyo la doctrina;
la riquesa d'amor, sols amohina,
la d'or te fa ésser bo per mal que fassis.—

Y ofegant ella, débil, dins son cor
l'amor pur que per l'altre ab passió bat,
per salvar del seu pare honra y honor
sos afalachs y cos ven al contat,
dos ánimas matant de greu dolor
y enganyant al juheu que l'ha comprat.

JOAN TOMÁS Y BISCAMPS.

Vilanova y Geltrú.

Nostres folletins.

Ab el present número repartim á nostres favoreixedors, per haver deixat de publicar la setmana passada el primer plech de 8 planas, **16 planas del poema**

CANIGÓ

una de las obras més genials del gran poeta

MOSSÉN JACINTO VERDAGUER, y quina primera edició catalana está agotada.

Considerém que la publicació de aquesta edició nova, ha d'ésser rebuda ab entussiasme per tots los que s'interessan pe'l bon nom de nostra literatura, y senten amor fondo envers las obras de nostres mestres més eminentes.

Al oferir al públich el poema **CANIGÓ**, joya de las lletras patrias, recordém á nostres subscriptors antichs y als que vingan á serho desde avuy fins á la terminació de l'obra, la promesa que ferem de **regalar** pera la encuadernació del tomo **unas luxosas tapas en pasta y dorat.**

Continuarém la publicació en plechs de **8 planas**, y al final donarém las *Notas* explicativas y el retrato del autor.

* * *

També repartim ab el número d'avuy, el *plech* según de la bonica novela-epistolar

L' APOSTOL

original d'en Manel Folch y Torres, premiada en el primer Certamen de CATALUNYA ARTÍSTICA celebrat enguany.

Se'ns diu que l'any vinent, durant la temporada de la Cuaresma, s'estrenará en el teatro Lirich de Milán, el drama sacre de Guimerá, *Jesús de Nazareth*, traduït al italiá pe'l distingit professor senyor López.

La interpretació de l'obra estarà encarregada á la célebre companyia Vitaliani-Emmanuel (en aquella época funcionada), quins dos noms, universalment coneguts, son prou per assegurar dias de joia als aymants del Art.

També pot donarse com á cosa segura que l'any següent els eminentes artistes que haurán estrenat el *Jesús de Nazareth*, vindrán de nou á Barcelona á donarne algunas representacions.

No cal dir la satisfacció que sentím al donar la noticia, sobre tot tractantse d'un honor dispensat á un'obra del nostre teatro.

Ab l'interés y solemnitat qu'eran d'esperar, el passat dissapte tingué lloch l'acte de la repartició de premis als autors llorejats en el Certamen literari organiat per l'agrupació catalanista de Sans, *Els Segadors*.

La festa va celebrarse en els salons de la Societat coral «La Harmonía», presentant l'adornament un vistós cop d'efecte.

Presidí l'acte el senyor Folguera, president de la *Unió*.

Don Angel Guimerá, president del Jurat, llegí'l discurs d'obertura, que fou escoltat ab gust y aplaudit en extrém.

Seguidament, després de la memoria del secretari, se procedí á obrir els plechs que contenían els noms dels autors llorejats, resultant la Flor Natural del jove poeta en Joseph María Folch per sa poesia «Harmonías», que elegí pera Reyna de la Festa á sa hermosa germana Mercé;

aquesta lluhia un vistós trajo y passá á ocupar el sitial entre un esclat d'aplausos.

Obtingueren premis, además, nostres companys Bori y Fontestá, Busquets y Punset y'ls senyors Celestí Devesa, Tell y Lafont, Rabassa y Dalmau, Artur Masriera, Baucells Prat, Francesch Ubach y Vinyeta, Masifern, Franquesa y Gomis y Planas y Font.

Hem rebut el primer número d'un periódich bilingüe denominat *Frégoli*, portaveu de la Societat recreativa que baix aquest nom funciona en el teatro Olimpo d'aquesta ciutat, posant en escena las millors obras del repertori catalá alternadas ab otras de castellanias.

Pera'l mes entrant, además de balls y sarsueletas, anuncia la representació del popular drama del malaguanyat Pitarra, *Lo Contramestre*.

Desitgém llarga vida al esmentat periódich.

En el número vinent contestarém tota la correspondencia rebuda y donarém compte en la Secció Bibliográfica dels llibres que sos autors ens han remés.

El govern alemany ha condecorat al célebre compositor francés Saint-Saens.

A Espanya's condecora sovint á alguna nulitat ab influencia y's regalan brillants als toreros.

Estém més adelantats que'ls alemanys.

Ha visitat nostra Redacció el *Diario de Villanueva y Geltrú*, antich periódich d'interessos morals y materials d'aquella vila.

Ab gust hi establím el cambi.

Nostre corresponçal literari de Mataró'ns dona compte del moviment teatral d'aquella ciutat, y diu: «Dissapte, en la «Nova Constancia», una companyia dirigida per l'actor senyor Bozzo posá en escena el *grandiós, horrorós, esgarriós, espantós*, etc., drama *La secuestrada de Poitiers*. La sala estava plena com may: el numerós públich premiá l'*obra* ab una ovació delirant, de manera que'ls immortals Pitarra, Feliú y Codina y'l gran Echegaray no signifiquen res al costat de produccions com aquesta.»

A quin temps hem arribat! La cultura literaria's té oblídada y aquesta causa produheix aquells tristos efectes.

A París, molts centros literaris y científichs treballan ab activitat en la confecció del programa de festas pera celebrar el centenari del naixement de Victor Hugo. Se tracta de que desfilin devant de la estatua del autor d'*Els Miserables*, comissions del món enter.

Las festas tindrán lloch pe'l Febrer del any que ve, en

quina fetxa la estatua del gran poeta ja estará colocada en el seu lloch.

A tots els que presentin en l'Administració de CATALUNYA ARTÍSTICA els folletins en bon estat del drama en tres actes *Riu avall*, d'en Manel Rovira y Serra, se'ls entregará un exemplar encuadernat mitjansant l'import de 10 céntims de pesseta.

CATALUNYA ARTÍSTICA se ven á París, Boulevard Montmartre, Kiosque núm. 50, de Mme. Scheneider.

ENTRETENIMENTS

D'actualitat.

XARADA

—¿Ahónt va tan depressa, senyor Staramsa?

—Ay, no m'entretengui que vaig *hu* tirarme cap á mar.

—Peró, home, ¿qu'es *tres* que li passa? no sigui tanoca: ¿qué vol suicidarse?

—Vosté dirá, home, si'n faig la *dos-cuart*...

Vaig al *Astillero* y un cop dintre l'aygua m'hi estich fins diumenge.

—Caramba, caramba.

—Home, si es un fástich la *dos-tres* que fa ara.

Aixó no s'havía vist may, desde l'altre

estíu. Afiguris que ara allí á la Rambla

hi pres una copa de *cinch-prima* ab aygua

y suo la roba y'l kilo... y la cana.

—Aixó es algún *tota* que vosté *hu-cuart* passa;

¿pro per qué's descorda els pantalons ara...?

—Te rahó; si'm creya que ja m'hi trobava;

ab aixó, dispensi.

—No hi há de qué, vaja m'alegro de véurel... tan suat, *alante*.

J. STARAMSA.

NOTA.—La Xarada del número que ve será ab Premi.

Solució al del número passat.

Xarada: *En-tre-te-ni-ments*.

Fidel Giró, impresor.—Carrer Valencia. 311, Barcelona.

CATALUNYA ARTISTICA

SETMANARI IL·LUSTRAT de Literatura, Arts y Teatros.

Redacció y Administració: — Raurich, 20, principal. — (Xí ha bussó á la porta.)

DIRECTOR: J. AYNÉ RABELL. — ADMINISTRADOR: BARTOMEU LLURÓ

12 planas de text degut als millors prosistas, poetas y crítichs regionals. — 4 de novela ilustrada.

8 de folletí dramátich. — Grabats y dibuixos de notables artistas.

PREUS DE SUSCRIPCIÓ: BARCELONA, trimestre 2 pessetas. — FORA, mitj any 4 pessetas.

EXTRANGER un any 12 franchs. — NÚMERO CORRENT, 15 céntims. — NÚMERO ATRASSAT, 20 céntims